CARLO BARETTI

Salutme 'l Mòro!

CUVERTINA E DISEGN
'd FRANCO BERTONI

TURIN
A L'ANSËGNA DI BRANDÈ
1935-XIII

PREFAZIONE
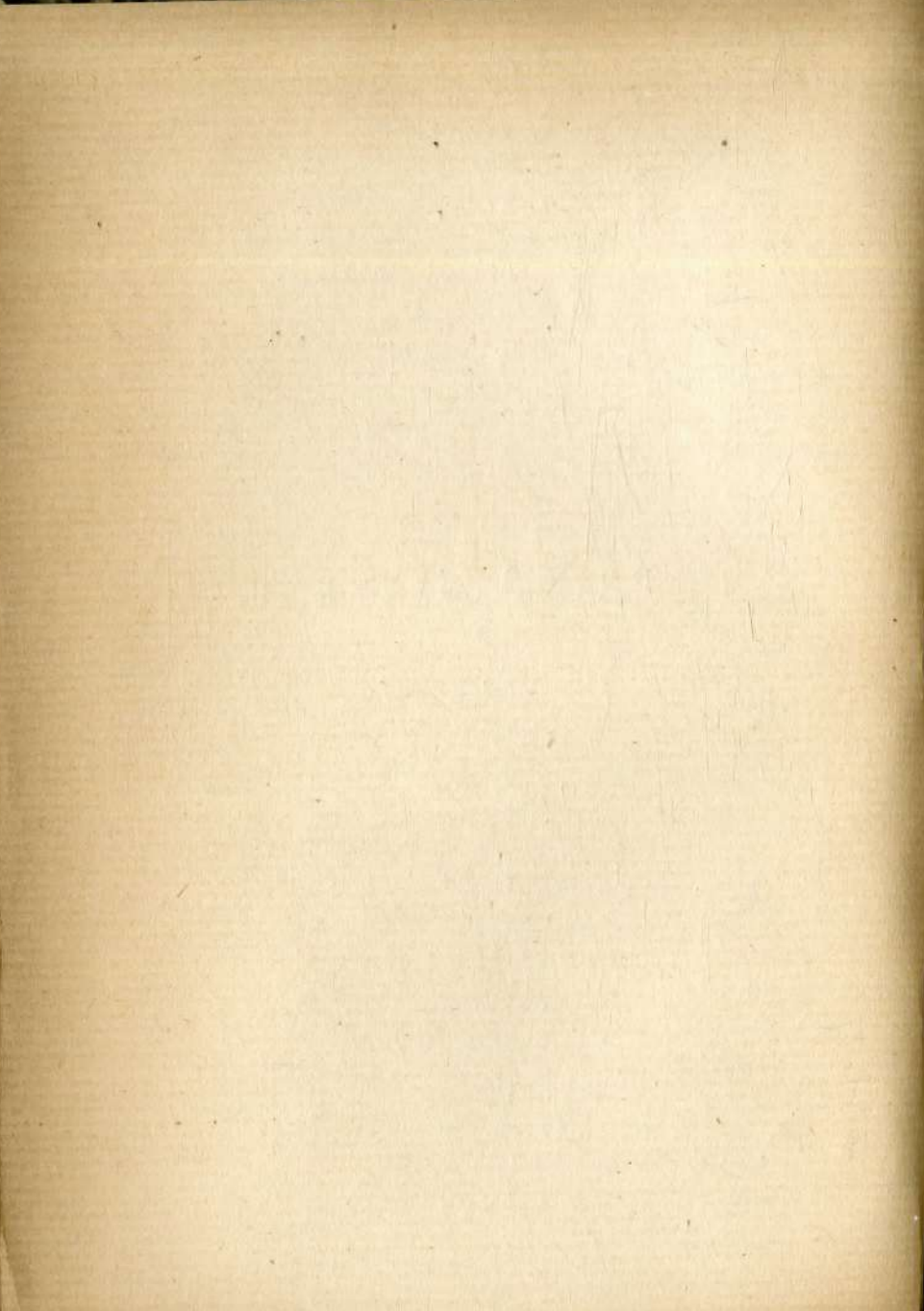
La prima idea di scrivere versi in dialetto monregalese è nata da una discussione. Alcuni contraddditori si affannavano a sostenere che la rudezza caratteristica dei nostri monti, non è la più adatta ad esprimere il sentimento ed il linguaggio del cuore. Io allora ho pensato che il miglior argomento per dimostrare il contrario sarebbe stato l'esempio. Ho scritto i primi versi... e poi ho continuato a scriverne altri.

— Ma che bisogno v'era di pubblicarli? — direte voi. Ed avete ragione. A questo punto entrano in campo altre forze... misteriose e potenti. Prima fra tutte è la forza dell'attaccamento alla propria terra che è caratteristica di tutti gli Italiani e notevolissima nei Monregalesi.

Ricordo a questo proposito che un concittadino sensibile e raffinato, giudicava brevemente coloro che non sanno conservare in cuore l'amore al proprio

paese nativo, dicendo: — *Chèi lì son gent sensa paìs...!*

E poi il nostro dialetto è così pieno di espressioni caratteristiche...! E il popolo, specialmente nel contado, è così arguto e saporoso nei suoi modi di dire! Insomma, è un vero peccato che alcuni di questi tesori vadano dispersi attraverso il tempo, senza che alcuno pensi a fermarli nella storia...

Un amico, un benemerito della città di Mondovì, mi scriveva: « I marmocchi del duemila non sapranno più cosa voglia significare: *cheinass, ruà survra-na, raviòle, sargnass, orieri, savat...* ed altri termini parimenti espressivi, se non eccessivamente eleganti ».

Dunque...

I PERSONAGGI

Sono nel popolo, il quale parla un linguaggio colorito che non ha regole fisse. Sono nelle cose che, attraverso il tempo, hanno conservato il loro valore tradizionale di simboli. Come la *Tor dël Belveder*, sentinella altisonante e vigile negli eventi. Come il *Mòro 'd San Pé* che scande il tempo ed assiste da secoli alle vicende della città: un valoroso ferito di guerra che tutti ricordano e tutti salutano.

Si racconta infatti che l'orologio del Moro fu ideato e costrutto, sulla facciata della Chiesa di

San Pietro in Mondovì Breo, nel 1798 da Matteo Mondino monregalese. Esso si ricollega ad un notevole fatto storico avvenuto in occasione dell'ingresso dei Francesi.

Il 13 maggio 1799 il Generale Delenay, che fu primo ad assalire la città alla testa di settecento francesi, venne accolto dalla popolazione armata ed ucciso (a metà della Via Grande di Breo) da una archibugiata sparatagli da una finestra, presso al pubblico pozzo detto delle Catene.

Stupita a tale vista l'armata batte in ritirata. Ma ritorna otto giorni dopo ed il giorno 22 maggio entra in Breo, dandosi alla strage ed all'incendio.

Dopo aver appiccato il fuoco alle case delle Ripe e della via di Torino, gli invasori si inoltrarono in città e, giunte le avanguardie dinnanzi alla demolita chiesa di San Carlo, vedendo il Moro col martello alla mano, in atto di suonare le ore, ebbero timore che ciò fosse per dare il segnale ad un secondo Pietro Micca. Prima di avanzarsi i soldati gli fecero fuoco contro, e, vedendo che l'intrepido Moro, benchè colpito al petto, non deponeva il martello, fecero una seconda fucilata.

Questa è la storia delle due palle di piombo di cui tuttora serba le tracce in petto il Moro.

In altra parte del libro si parla di *Ancioa.* Per chi ancora non lo conoscesse... posso dire che *Ancioa* è un personaggio popolare vissuto a Mondovì nel secolo scorso: una macchietta della strada, che ha

lasciato dietro di sè una larga memoria di aneddoti e di frizzi, ispirati all'umorismo paesano ed al vino.

I nostri vecchi lo ricordano e raccontano con piacere le sue numerose trovate. Non è tuttavia improbabile che molte di queste siano state in modo anonimo attribuite al personaggio, in cui il popolo ama di rappresentare se stesso.

ORTOGRAFIA

Ho seguito quella dei giovani poeti appartenenti alla « Companìa di Brandé », che si riallaccia alla più antica grafìa tradizionale del '700. Questo sistema si stacca dalle norme fino a poco tempo fa seguite dagli autori piemontesi, sull'esempio del Viriglio e dei suoi immediati continuatori, principalmente in quanto segue:

« *o* » senza segni speciali, ha il suono della « u » toscana (esempio: Tor = torre);

« *ò* » rappresenta il suono più largo della « o » naturale (esempio: Tòr = toro).

Per i suoni monregalesi che si staccano dalla pronunzia torinese, ho preferito, per semplificazione, attenermi alle seguenti norme per renderne più facile la lettura ai non monregalesi. I miei concittadini invece sapranno immediatamente riconoscere i loro suoni nei segni approssimativi prescelti.

Così:

La « l » turbata tendente alla « r » è scritta semplicemente « l ».

Il caratteristico suono accoppiato della « n » nasale con la « n » naturale, viene riprodotto con due « n » separate da un tratto di linea (esempio: Lun-na = luna; Bon-na = buona).

CONCLUSIONE

In appendice alla parte monregalese del volume, ho aggiunto alcuni componimenti in dialetto torinese. In ordine cronologico questi avrebbero dovuto precedere; ma ora devono per forza contentarsi di passare in seconda linea, di fronte alla... importanza presa dalla parte dedicata al « Paese ». Questa ha diritto alla precedenza, se non per il merito letterario, almeno perchè in essa è più vivo e sincero il calore che deriva direttamente dal cuore.
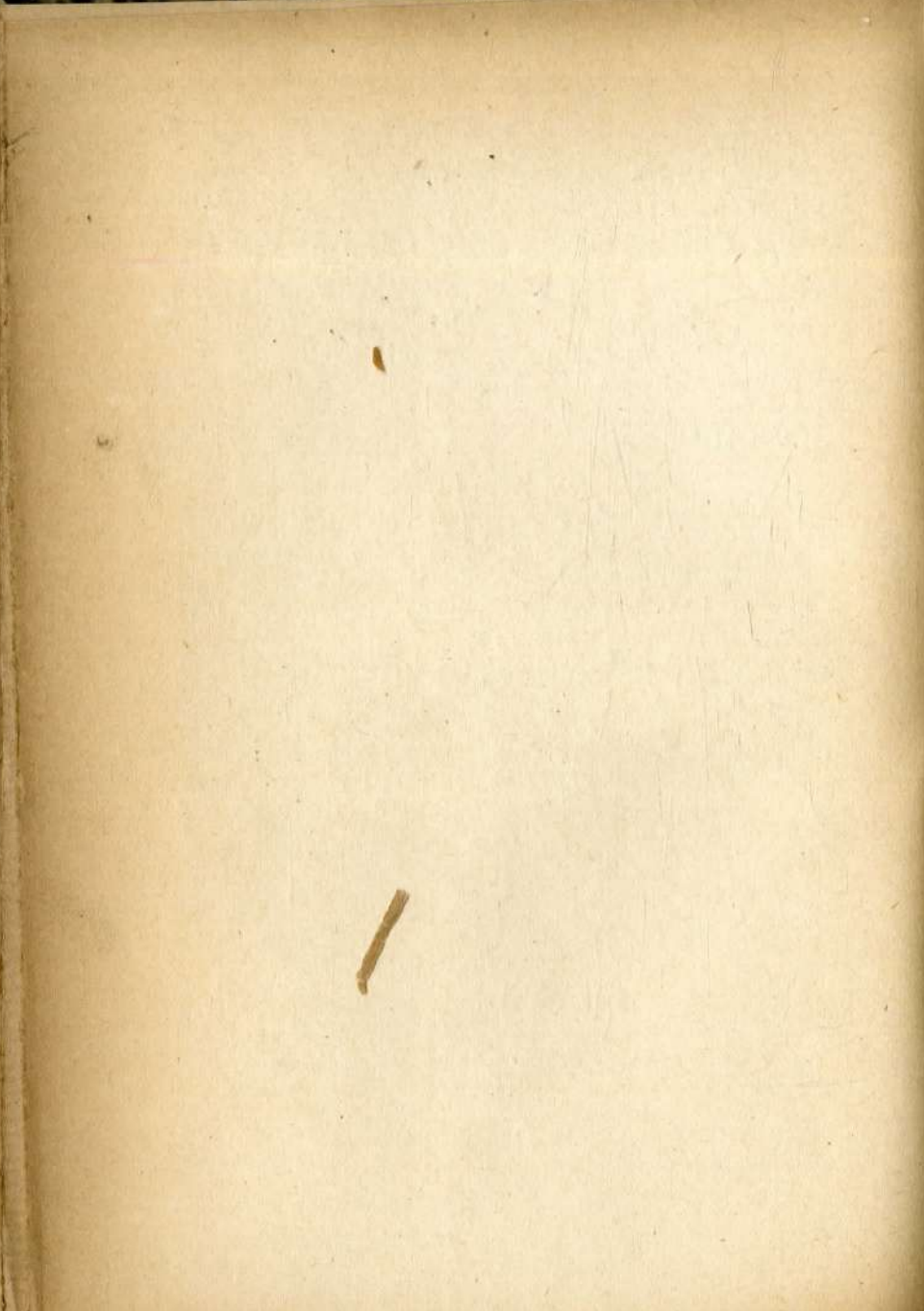
AI

MIEI GENITORI

CHE

RIPOSANO

IN TERRA MONREGALESE

MONDUI'
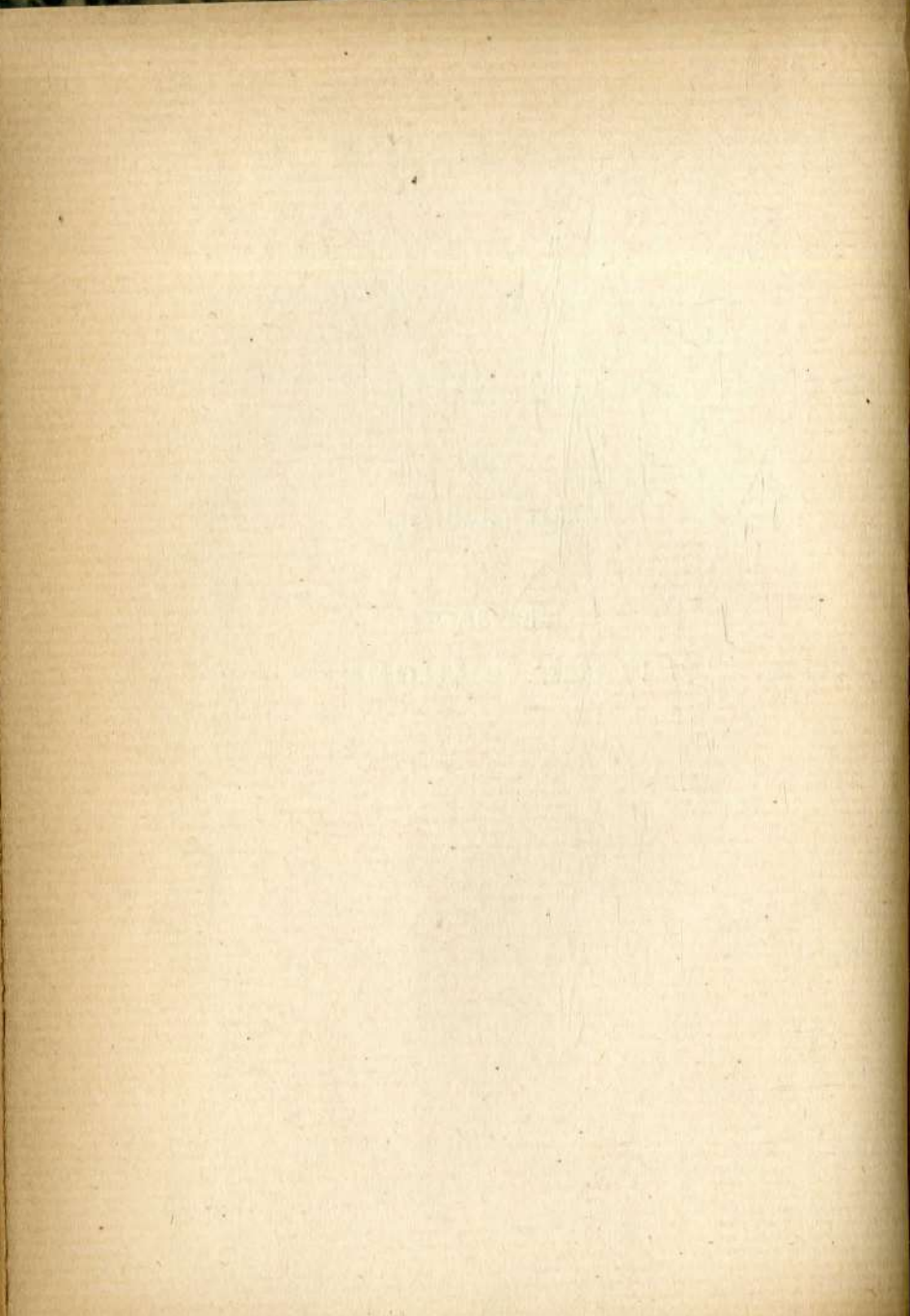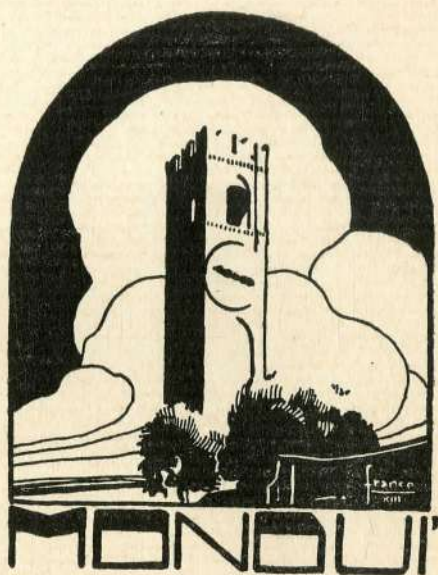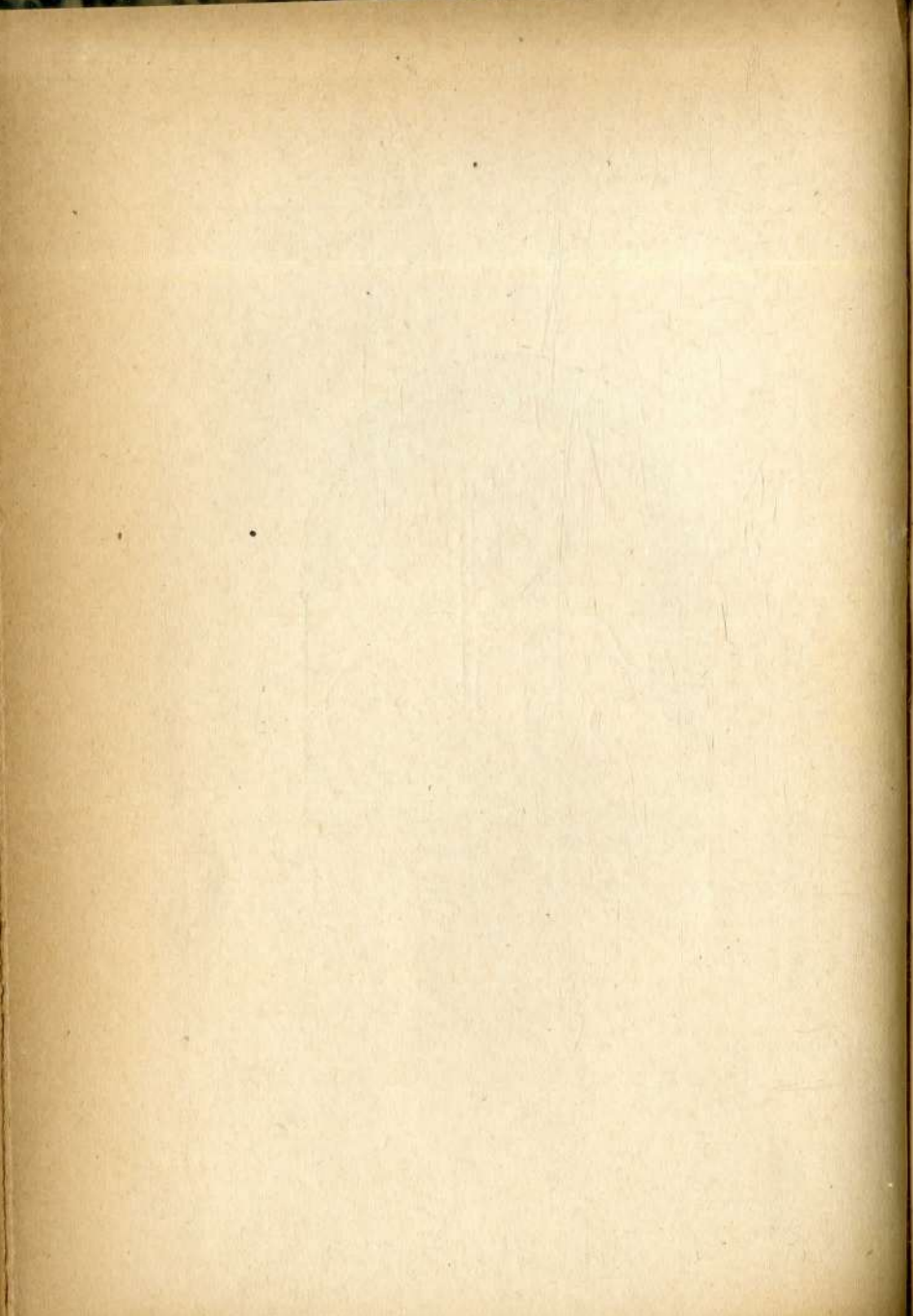
Ël Mòro 'd San Pé

Dime 'n pò, brava gent, sči mai passaje
sla piassa dël Mondvì, dnanss a San Pé?
Eben, ciameje a coi ch'i son già staje
s'o l'é nen bel fermesse lì a vardé
col mòro neir che 'nsima a la faciada
fa sente micatant la soa sonada.

Tut ben vestì, con sò caplin an testa
chèl o varda tranquil, o banfa pà...
e tant ai dì 'd travai com a la festa
fa sempre 'l sò dover come 'n soldà.
Quand riva o sò moment, ma sensa core
a s'aussa drit an pé, peu o bata l'ore.

Di temp passà j'é gnun pì ch'os n'aròda
salvo 'l Mòro 'd San Pé ch'o sta la drenta
a marché o temp sempre a la stessa mòda
da squasi tërsent agn e o rapresenta
ël nòstr Mondvì 'd na vòta e col d'adéss
ch'o vena véi e o resta sempre istéss.

Për esse o l'é peu mach un buratin
e s'i veuli, o l'é manch na còsa neuva,
postà lassù con col parassolin
për paresse dal vent e da la pieuva...
Ma lolì conta gnente, tut ò nen
tuti lo vardo e tuti ij veulo ben.

Quand che un da lontan torna al paìs
për piesse 'n pò 'd vacansa ò 'd distrassion,
is vèga i patriòt, tuti j'amis
ch'i van a compagnélo a la stassion
e peu i s'afano a dije tuti an còro:
— Arvègh-se, nè Tromlin, salutme 'l Mòro!

Coi dël Mondvì

Coi dël Mondvì, 's sà già, son pèi di còi,
com o diva bonànima 'd teté,
e s'i veuli ch'i veno propi ben
e ch'i fasso 'nt ël mond bela figura
j'é pa nen atr da fé che descausseje
da 'n mes a la soa tèra e trapianteje.

L'é 'n fato ch'i na j'é ma pròpi tanti
ch'i l'han nen pau 'd viagé per tèra e mar
për sërchesse na strà a travers dël mond.
Ma quand ch'i parto për 'ndessno via
sti farinei ch'i van a fesse onor,
i lasso 'n tòch dël cheur dapé a la Tor...

E còs ha-la sa tèra 'ndrinta a chila
ch'a smìa ch'a 'ncanta coi ch'i l'han tocala?
A dilo gnun lo sa, ma sta persuas
che davsin ò lontan tuti s'arcòrdo
dla blëssa ch'i j'é sì sle nòstre rive
fin a l'ùltim moment ch'i pèro a vive.

Al feste dla Madòna i fieui 'd Mondvì
i veno fin da l'éstero, lontan;
is rangio 'n bel ciabòt ò 'n tòch ëd vigna
e i fan peu cont, quand saran strach e véi,
dë vnisse finalment a riposé
sot a l'ombra di nòstri castagné.

Quaicun pì fortunà, dòp le fatighe,
o riessa a ciapé 'l premi ch'o jë speta,
ma la pì gròssa part di nostri fieui
meuro lontan, sensa podei rivé
e i saro j'eui pensand a na scapìta
ch'i avo seugnà, 'n viagiand, tuta la vita.

La Tor dël Belveder

Drita e maestosa, 'n ponta del paìs
it guerni le montagne e le valade
e tuti 't vardo ti con certe ociade
ch'it campo tut ël cheur ant un soris.

T'hè n'aria seria pèi d'un president
ch'o é persuas d'avèi la soa importansa
tant che noi an qualonque circostansa
pensoma sempre a ti, tuti i moment.

Toa vos ch'a vòla 'n tute le ocasion
a l'é per noi la vos 'd na mama atenta
che a canta, con gigèt, tuta contenta
ò a piora sagrinà da 'n brut magon.

Quand ch'it canti la glòria di tò fieui
l'é n'alegrìa ch'a va per la sità,
ma quand che ai mòrt t'ij son-ni la passà
it gavi fin le làgrime da j'eui.

T'é brava con i cit, t'hè la passiensa
'd ciameje a o sò dover doi vòte a o dì
e al son dla ciòca lor i coro ardì,
content ëd podèi fete l'obediensa.

Mi 'nvece it ciam përdon dnans al bon Dìo
perchè dël vòte 'nvece 'd fé parèj
scotava manch i tò pressios consèj
e 'ndava 'n Piassa d'Arme a gioé al cilìo...

Ma adess veuj travajé sensa respir
i vard ëd feme onor pròpi dabon
e, se a la fin, son degn dël tò perdon
quand ch'i sìa peu dë dlà, sonme i sospir...!

La ferovìa neuva

(28 otóber 1933)

A la memòria
'd Delfino Orsi.

Quand j'eu vist ël prim treno a traversé
là 'nsima al pont... òh fieui!... pensé che festa!
I son sentime tut a termolé
e 'l cheur o smiava ch'om sauteissa 'n testa.

Son butame a bramé ch'i smiava 'n fòl
fin quand che 'n grop, ma streit come na mòrsa
o l'ha ciapame pròpi sì, 'nt ël còl
e o l'ha fame ste cito con la fòrsa.

Pensava ai nòstri mòrt: a coi 'd Mondvì
che tant j'han travajà e sufert da soi,
e prima dël moment i son partì
sensa podèi fé festa 'nsema a noi.

Paisan

Mi son paisan, d'acòrdi, bel e ben,
ma o l'é-lo 'n disonor?... Ma varda mach!
Paisan veu dì paisan, non pa balòss.
La gent am beica nen
e per despresi am disa: — T'ési 'n bach! —
perchè ch'j'eu nen studià 'nt i lìber gròss.
Ma mi n'eu un che a veg-lo o smaravija...
Gnun dné lo paga e quand che un slo vagna
o peu manch ardrisselo ant la scansìa.
L'é o lìber dla campagna:
mej che s'o fussa 'd coi ch'i son stampà,
sempre duvert e largh dë dnans a j'euj.

Coi ch'i san viré i feuj
i peulo amprende per la stra pi drìta
còs o l'é 'l mond e còsa a l'é la vita.

La vita a l'é peu mach na penitensa
bagnà 'd sudor e fata do travaj,

per la tèra ch'a l'é la providensa
per noi com per ël piante e j'animai.

E noi ch'i soma a vive
is foma o nòst senté travers dël rive,
passoma dov j'é gnun ch'i sia passaje
sensa drochè, sensa s'cianchesse 'l braje
i 'ndoma ficc, sensa pensé a doman,
fin che *Magna la mèra* an disa: — Ij soma! —
e an fa segn ëd seurtì da 'n mes ao strop
con la siessa ch' l'ha 'n man...

Soma dla tèra... 'n tèra i ritornoma
e coi ch'i veno in dòvro a fé di cop.
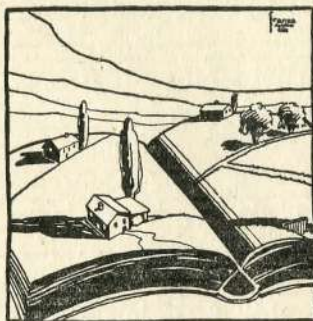
Mama

Ël mond o l'é cativ, la gent a rusa
e manch pï i fréi, tra lor, is veulo ben;
ma 'n mes a le gramissie sensa scusa
j'é mach na còsa ch'as destissa nen,
j'é mach un nòm ch'o lusa pèi 'd na fiama:
Mama...

Quand chila a part, la cà l'é freida, scura;
tuti i color o smìa ch'i veno niss.
Manca la giòia granda, pì sicura,
dapé dal nòstr fornél sempre destiss.
Restoma soi al mond posà 's na rama.
Mama...

Më smìa 'nco 'd vègla a 'ndé per la cusin-na
quand che mi a neut i torn da travaié
e i son strach mòrt... — Hèto nen veuja 'd sin-na?
— Veuto 'd vòte ch'it fassa 'n pò 'd café? —
E i mang quaicòs per pao che chila am brama.
Mama...

Quand ch'i m'ambato 'nt 'na giornà marìa
e che sì drinta im sent a vnì l'imor,
seu manch pì a dive cosa ch'i farìa...
Mach a penseje im sent a vnì i sudor.
E pura im pasio, quand che chila am ciama...
Mama...

Fin an sla tomba, là sui camp dël Rive
l'ha na reusa fiorìa, na cita frisa
ch'a bogia al vent, am la fa torna vive
e a smìa ch'am disa tante còse, am disa...
L'ùnica còsa al mond ch'a l'é nen grama:
Mama.

Baudëtta

Matin dla festa... L'aria 'd primavera
a l'é polida, frësca, trasparenta;
a lusa com s'a fussa na specéra
pen-na lustrà dal man d'una serventa.

Da 'nsima al Belveder, tuti j'otin
e 'l ca dël Langhe, fin a Murassan
son lì ch'i vardo e i son ma tant davsin
ch'o smìa 'd podèi tocheje con ël man.

Tute 'l ciòche da 'n Fiamenga
da davsin e da lontan
stan nen cito con soa lenga...
Taso 'n pò, peu dòp i fan:
pan e lugnenga
pan e lugnenga
lugnenga e pan
lugnenga e pan.

L'aria a l'é pien-na 'd nòte d'alegrìa,
i bòt is van d'aprés, i sauto, i coro
l'ha mach la spressia de scapessno vìa
l'istess come 'l masnà quand ch'is desmoro.

Pian pian da 'n Dòm ij seurt la procession
con ël Vesco, i batù tuti ambardà
e i gnèro vestì 'd bianch son già 'n funsion
a campé i fior per tèra 'nt la contrà.

Tute 'l ciòche da 'n Fiamenga
da davsin e da lontan
stan nen cito con soa lenga...
Taso 'n pò, peu dòp i fan:
pan e lugnenga
pan e lugnenga
lugnenga e pan
lugnenga e pan.

I feu dla Madòna

— Vento stasseira?... I 'ndoma a vèghe i feu. —
E tuti scapo. Lasso a cà na magna.
S'na van a pé, 'n biròcc, com un o peu
portandse pan e persi ant la cavagna.

Rivà 'n sla piassa is seto su na banca
i mangio, beivo, fin ch'i n'han na plà
e ai primi s-ciòp ch'i dan na gran lus bianca
is buto tuti quanti a fé mach: aah!

Cala 'l fusëtte. Bèica com i bruso
sot a la coa. Peu 's rompo 'n tanti tòch
bianch... ross... e verd. Tuti color ch'i luso
come le steile. Mach ch'i duro pòch.

E la Madòna, con o sò Bambin
a vira 'n mes ai cèr fin quand ch'ij passa
na fila 'd crèp pì fòrt... Peu doi lumin
ch'o smìa ch'i stenzo 'n mes al fum dla piassa.

L'erba rua

Come grappol d'agresto in un'ampolla.
MICHELANGELO: « Poesie ».

Da quand ch'i eu viste për la prima vira
tant bela, rionda, con coi eui da foin
si cavèi biond e l'aria prepotenta
mi son restà ciapà come 'n poìn
e dòp d'alora, ch'o sìa bel ò brut.
mi j'eu pì nen capì gnente d'aotut.

J'avéissa da spieghé còs ij sucéda
seu nen a dilo, sensa ch'i m'ëntrapa...
Mi son restà come se bote cère
se bote bianche ch'i son pien-ne 'd grapa
e l'han andrinta tuta festonà
na rama d'èrba rua profumà.

Ti t'és intrame da la part ëd j'eui
coma dal còl dla bota s'erba rissa
e peu adasiòt, slargandte a pòch a pòch
t'hè piame pròpi tut fin ant na stissa
e 'nt ël mè còrp i j'é pì gnun canton
dova ch'i peussa dì d'esse padron.

Chi o veurèissa gavéte dal mè cheur
con la fòrsa dël man chèl o dovrìa
tiréte e peu s-cianchéte a tòch per tòch
e peu manch i seu nen s'o riussirìa
perché quaich frisa toa, 's peu già capì,
a resta 'ncora sempre 'n drinta 'd mì.

'Na gran-na 'd gran

Da 'n pò 'd temp a sta part bele sì bass
tuti i dotor dël mond fan còs i peulo
e pì che lor i studio sui librass
pì che le còse van coma ch'i veulo.

Studié... studié, l'é na sodisfassion
ma 'l tròp savèi ël pì dle vòte o 'mbreuja.
Per tnisse al gròss se teste 'd sapienton
vardo nen al canton dova ch'is cheuja.

Per fortun-na dl'Italia, dòp la guèra
j'é staje Chèl ch'o l'ha pro dila giusta:
— Vardé nen j'arsivòli, vardé 'n tèra,
che 'l pòch o l'é 'n tesòr per chi lo gusta!

Na gran-na 'd gran a l'é na ròba cita
ma quand ch'a slansa vèr ël cel lë spì
col ch'o lo varda o pensa che la vita,
ch'is disa còs is veu, l'é tuta lì...

Còs élo 'n mes dël mond 'na gran-na 'd gran?
Pura sa frísa ch'a l'ha nen l'uguala
benedissa 'nco sempre cola man
ch'a l'ha tnùla da cont e a l'ha sëmnala.
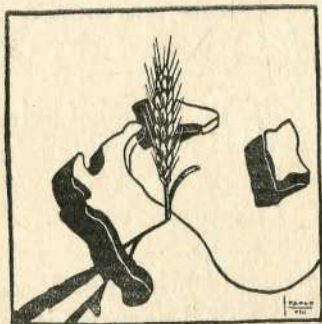
Da na fnestra lontan-na

Alla Signora M. F.

Mi seu 'd na bela Sgnora, patriòta,
ch'a l'é nassùa su costi brich d'Mondvì,
ma adess da Buenosaire, tròp lontan
a vena 'n sà da rar, mach pì quaich vòta.

Ma chila, quand che pròpi a peu nen vnì
sì da noi per passesse tut l'istà,
as consola pensand a cola cà
stermà sota al cioché del sò païs...

Elo nen bel lolì?... La Sgnora a dis
ch'a pensa sempre, a seugna la campagna,
e là su cola fnestra, da lontan,
a varda an diression dla Garavagna...

Doi Sant

Bele ch'o sìa n'avar, diso ch'o prega
e ch'o và 'n Dòm. Ma quand ch'o fa j'afé
o buta d'ongie longhe pèi 'd na stréga...
basta ch'o ciapa e o l'abia mai da dé.

La gent ch'a l'é nemisa dl'avarissia
quand chèl o seurta da preghé 'l Signor
aj fa le svèrgne e dòp a fa giustissia
disèndine d'apréss d'ògni color.

Chèl lì o va 'n cesa, o prega, ma... va là!
fin quand o serca d'avsinesse a Dio
l'é nen ëd coi ch'i van per San Donà
ma smìa pitòst ch'o tena per San Pio.

Compliment 'd campagna

Ch'o scusa nèh!... Seu pà còs i pënseissa,
son manch stà bon a dije ch'o së steissa.

Chèl sarà strach. Ch'os séta bele lì
e ch'o beiva 'na vòta 'nsema a mì.

Santa passiensa! O vèglo còs is vagna
a vnine a trové noi, sì 'nt la campagna?

Për fé ch'is fassa 's resta sempre 'd gent
ch'a l'é nen bon-na a fé di compliment.

Mi, mach adess, son stà sensa creansa,
ch'o varda lì!... mancansa d'ignoransa.

La sòtola

Ël fieul 'd Michel, sa birba 'd Cichinèt
prima 'd servì la mëssa
con la còta, vestì da cerighèt
os desmora ant ël mes dla sagrestìa
a fé viré na sòtola: na blëssa,
ch'a tërla nen, tant a l'é ben tornìa
con bòsch ëd buss e sò brocon d'assel...
— Daje 'na beda... alé! — ma sul pì bel
j'é rivaje sla pòrta don Talòcia
ch'o l'ha bramalo fòrt: ò birichin!
e peu o l'ha piaje sòtola e cordin
stermandje 'nt la sacòcia.
Cichin o l'é restà come 'n beté
sensa manch ël corage 'd protesté;
ma quand che, con ël càlice a la man,
ël Pàroco oj fa segn d'vërseje 'l vin
chèl os tira 'ndaré con l'amolin,
lo varda da lontan...
Peu dòp oj fa, con n'aria dle pì grame:
— E ti dame la sòtola... ti dame!

La bon-na educassion

Chi élo ch'o l'ha dit che 'nt le caussagne
's peu nen trovesse 'd bon-na educassion
e che 'l paisan ch'o viva 'nt le campagne
s'o veu traté polid o l'é nen bon?
O venta nen parlé sensa savèi:
o l'é manch vèi na frisa, o l'é manch vèi!...

Tajà come ch'os disa a la carlon-na
soma nen fat per fé na gentilëssa.
Ma e con lò?... Nòstra mare élo nen bo-na
a seulié 'd cavèi biond con na carëssa?
Mare a l'é sempre mare, a tuti uguài,
anche se le soe man son pien-ne 'd quai.

Per mach l'educassion dël gran sità
a l'é come 'l formagg ëd Borgonzòla
ch'os buta 'nt ël giojere anvlupatà
drinta a na bela carta dë stagnòla.
A vèglo, nen da dì, os presenta ben,
e s'it lo nufi avsin o spussa nen.

Ma s'it lo grati 'n pò, tente da ment,
soma sicur come un e n'atr fan doi
che fòra da l'anvlup dël feui d'argent
o spussa pèi del bross ch'i foma noi.

L'eva d' Lurisia (*)

Adess iv no dis n'atra 'nco pì neuva.
A Lurisia, 'n mes ai bòsch, is treuva
n'eva miracolosa d'la pì bon-na
ch'i l'han subit ciamala radioativa
perchè, mentre ch'a seurta da na riva
a l'ha la radio 'ndrinta ch'a funsion-na...
Ma còs éla sa radio?... I veurle dì
che l'eva dla fontan-na 'nt ël seurtì
as buta a fé tuti coi bei rumor
dël màchine ch'i canto 'nt n'ambossor?...

'S peu 'nco capì che per lì giù 'nt se basse
dova ch'is vèga nen le vis a nasse
l'abio dabsògn d'un'eva musicanta
che, quand ch'as beiva, 'nt ël bicer a canta;

(*) Lurisia a l'é un paisotin, davsin a Ròca-fòrt 'd Mondvì, dova che da pòch a l'han trovà na sorgis d'eva radioativa. Costa poesìa a l'é staita premià con la Midaja d'òr dël Prinsi 'd Piemont a la sconda *Bùssola di Brandé* dël 1934.

ma noi ch'i spassegioma 'n mes di otin
sensa ricore a tante còse neuve,
i sërcoma la mùsica 'nt ël vin.
Pì radïo che 'l vin còs veuli treuve?

Col ch'o no beiva mach doi cassulà
o manda giù 'n teatro 'd varietà:
o canta, o bala, o no fa 'd tuti i color
e, 'n des minute, os vagna 'l bon umor.
S'o no beiva peu tròp, per fé la cura,
autr che la radio...! o seurta de la msura
e del nòte... del nòte, o no fa tante
pì fòrte che qualonque altoparlante.
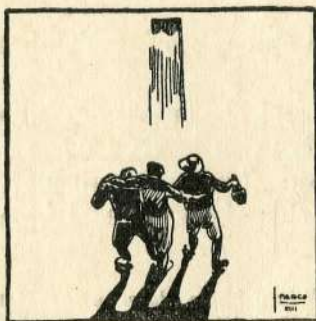
Quarant'ani 'd leva

Na companìa contenta 'd bon amis,
ch'i han tirà 'l nùmer quarant'ani fa,
is treuvo tuti quanti radunà
a l'oberge famos dël Caval Gris.

Na scusa come n'atra 'd fé ribòta
e a la fin dël disné, naturalment
fan di dëscors e i fan proponiment
ëd trovesse peu torna n'atra vòta.

— Da sì a des ani soma torna sì, —
o disa un, da 'n mes a la taulada,
— e coi ch'is treuvo nen a la ciamada
tnive da ment, j'avran da fé con mì...! —

— Ma chi l'élo chèl lì ch'o crìa tant fòrt?
Peus pì nen arcordeme ch'i ch'o sìa... —
— T'lo conosto pì nen?... L'é Becarìa,
nòstr bon amis, col ch'o sotèra i mòrt.

A la Stassion

— Monsù, ch'om dogna 'n bièt per la Bastìa.
— Prima, seconda ò tersa?...
— Un bièt per la Bastìa.
— Ma prima, sconda ò tersa?...
— E s'i eu già dijlo...! nèh, ch'o dìa,
Fa pròpi nen dabsògn ch'o me sbefìa...

Doi ch'is parlo

— Seu nen còsa ch'a l'abia, chila tòta,
ma s'im ferm a vardela, si ch'i seu!...
im sent andrinta al cheur a dé na bòta
mentre la testa am vena tuta an feu...
E chila còs a sentla?... 'n pò 'd piasì?...
— Peu capì!...

Consej da amis

— J'eu rusà con Nadin 'l cassador
per col'ania che chèl o l'ha massame.
Nen tant per l'ania, ch'a l'ha 'n cit valor,
ma perché s'anticrist o l'ha sbefiame
e mi, an paga, sensa dì com éla
j'eu daje tut an man a l'avocat.

— Ma brao micon, adess t'hè fala bela!
venta rangela 'n pressa com'is peu...
Ti rang-la, scotme mì, fa nen 'l mat,
dëssnò, me car matòt, an man 'd chèl lì,
t'hè da vèghe che s'ania a vena 'n beu...

Ancioa

Ancioa o l'é mòrt d'ampess, sensa fortun-na
e 'l grame lenghe ch'i san sempre tut
diso ch'o l'eva 'n gran original
'd coi là ch'i cambio al descarié dla lun-na
e mach a véghie 't fan seurtì 'l sangiut.

E 'nvece o l'eva 'd coi, coma ch'os disa,
ch'i antìcipo 'n pochèt
ma i son pròpi nen bon a fé dël mal.
Mach ch'o piava dël cioche mai finìe
coma ch'is costumava al temp passà.
Da cioch parlava fòrt
o 'nteressava tuti për la strà,
ma sensa ofende, sensa fé gnun tòrt.
No diva 'd cole grise, dël seurtìe
che mach a séntje dì
bastavo a fé grigné mi seu nen chi.

Un dì, mentre o passava dal Borgat
con ël manëtte e doi carabigné,
o saluta 'n sò amis e l'atr oj fa:
— Eben, Ancioa, ma còs hèto fat?... —
E chèl tut serio: — E varda lì, Maté,
t'lo dis a tì, ma disje gnente a gnun...
o l'é che stamatin apen-na 'lvà
j'eu starnuà a digiun...!

Pasieve!.. Pasieve!..

Mach l'atra seira mentre 'ndava a spass
mentre mi 'ndava...
j'eu vist dapé dai pòrti ambaronà
tanta 'd sa gent e tuti sarà s-ciass,
che a tuta prima, per da bon, o smiava
la piassa d'Ele quand ch'is fa 'l mercà...
An mes j'eva në strop ëd farinei
tuti rangià 'nt un reu
con na massëtta 'd piume sui capei
ch'i vardavo 'n padron tut vestì 'd bleu
ch'o stava drit ansima a 'na banchëtta
e oj fava 'd segn a tucc con na bachëtta...
Ma basta là che rassa 'd gieu da fé!...
'N j'elo pì gnun-ne lande da 'nventé?...
Un o sofiava drinta a n'ambossor,
un ciuciava na pipa sberlusenta
come 'l fond d'una bronsa dla polenta,
n'atr o fumava un baston fa a toiror...

e 'nt un canton, con n'aria d'importansa
un folaton con un batòcc an man
o 's dava di paton su na gran pansa,
dapé da n'atr labran
che con doe querce larghe come 'n val
piantava pì rabel che 'n temporal.
Chèl là 'n mes, con quat righe sul capel
quand ch'o sentiva a fé 'n pò tròp bordel
oj fava 'd segn, com o voreissa dì:
— Pasieve, fieui!... pasieve...! —
Bonòm d'un bonomass!...
Com o podavlo mai fesse capì,
s'o l'ava 'd mà da fé con di rascass
ma sensa educassion e dissiplin-na...
Pròpi parèi, j'eu vistlo fina mì...!
Bastava ch'o vireissa un pò la schin-na
che j'acc da l'atra i stavo lì a vardesse,
i favo tucc ël mòrt.
E quand ch'o capitava peu a viresse
smiava l'istess com o parleissa ai can,
com o parleissa...
Con pì ch'oj fava 'd segn con le doi man
— Pasieve, fieui...! pasieve...! —
Con pì che gnun o smiava së sforseissa,
mach per desdési, mach per feje tòrt,
a fé la sarabanda 'ncó pì fòrt...

Debà

J'han gropà col pòvr diao d'un Ancioa
mach perchè sensa tòrt ò rason
o tirava 'n bocin per la coa
bele 'd neut su la strà 'd Carasson.

Al debà l'avocat pià d'ufissi
parla fòrt e o sodisfa nen tant:
fa dël ciancie, ma sensa giudissi,
e a vardélo o l'é gnente elegant.

Basta là!... vers la fin ëd l'udiensa
l'imputato o fa segn ëd parlé
e peu o disa: — Lo seu, la sentensa
a l'é giusta, j'é nen da banfé.

Tant tut un, j'eu na còsa ch'am peisa
e ch'am gonfia si drinta al gavass:
s'avocat ch'o l'ha fat la difeisa
j'hanle pròpi sernulo 'nt ël mass...?

SCAPARON
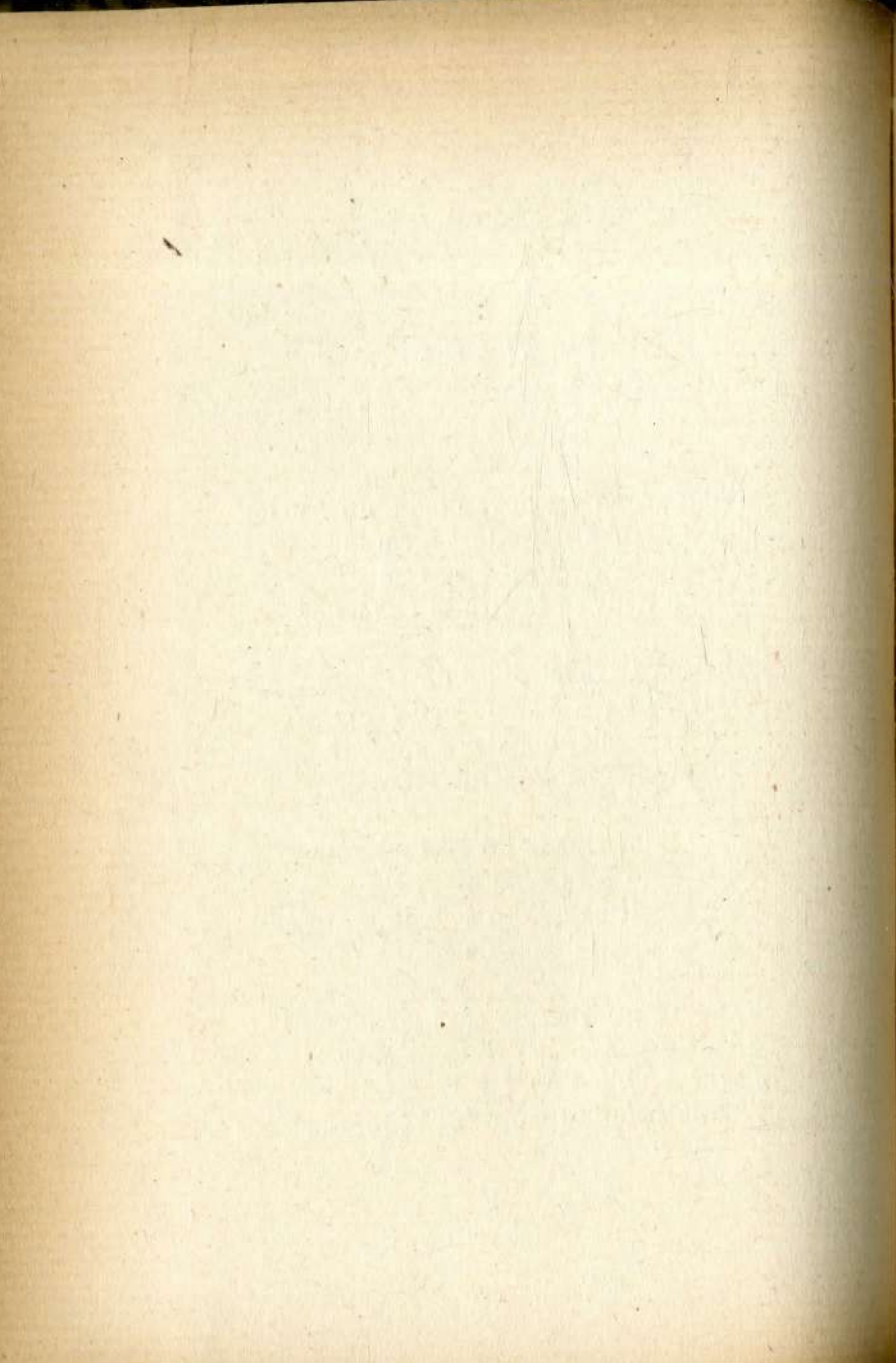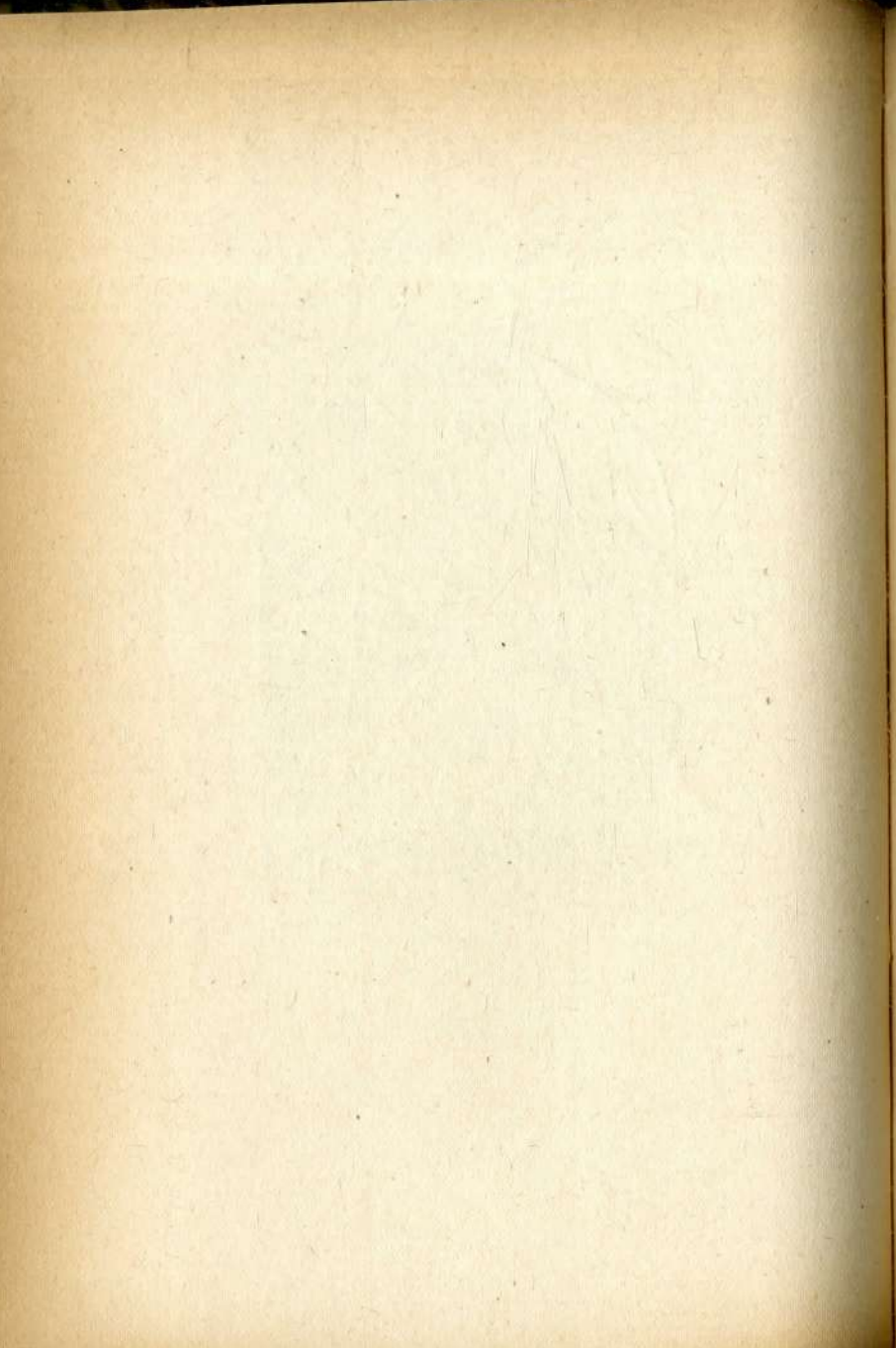
La vita

Më smìa 'd calé... për una scala scura
sensa savèi dova ch'i buto i pé;
l'afan e l'incertëssa e la paura
a m'angavigno e am lasso nen bogé.

La lus am manca, am manca l'aria pura,
tant ch'a më smìa d'sentime sofoché;
ma tiro anans l'istess, a la ventura,
fasend në sfòrs për nen torné 'ndaré.

Che bela còsa anvece ch'a sarìa
marcé content, e drita d'nans a mi
vëdde la strà duverta ch'a m'invita.

Ma tut l'é scur, sai nen dova ch'i sia;
sèrco la lus e im perdo ancora d'pì...
Così a fa l'òm per tuta la soa vita!

Balilla

Cap squadra di Balilla, 'n cit ardì
e pien d'inteligensa
a l'é cogià malavi ant ël sò let
e 's lamenta, pòvr cit!... Fa tanta pena
vëdlo seufre così.
Le meisine, i dotor, tuta la sciensa
purtròp son nen stait bon
a robeje al destin ël sò segret.
Tuta la cà l'é piena
d'na gran disperassion.

La frev aumenta ancora, 'l cit a ciama
davsin al let la mama:
— Sagrinte nen, mamina, che stasseira
im sento propi bin.
Ma disme 'n pòch, l'é vèra
ch'a l'é mia festa ancheuj...?
Veuj esse bel, vestì da soldalin
con mia montura e la camisa neira...

(*) Premiata al Concorso « Amilcare Solferini » 1931.

Peui, sodisfait, Balilla a sara j'euj
e con na cros an man
s'andeurm seren an brass a soa maman...
Sul sò letin a buto una bandiera.

Bel cit...! Ti t'às lassane,
it ses andatne vìa
per una strà fiorìa,
ma 'l sentiment sincer ch'i t'às mostrane
an riva fina al cheur, l'é una carëssa
faita dal toch leger d'una parpèila,
a l'é la lus dla blëssa
ch'a brila an mes dël cel come una steila.
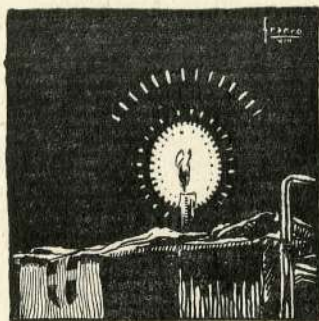
I nòstri cit a canto

Son vers la fin d'una giornà falìa
ant un ëd coi moment che l'òm arvers,
travajà dal nervos a manderìa
a fesse scrive fina l'univers...
Quand che la radio a l'ha come 'n frisson
e a tira a l'improvis la mìa atension.

I cit a canto...! n'aria melodiosa,
con le nòte sutile dël fringuel
vòla lontan, su l'onda misteriosa,
aussandse drita an diression dël cel.
Son le maraje di soldà dla guèra
che a canto una canson dla nòstra tèra.

A tuta prima 'l cant a l'é leger,
a riva fin a noi con na carëssa
e peui a crèss, a crèss, diventa fier,
anvlupandne ant un'onda 'd tenerëssa:
Còro, preghiera, son 'd riconossensa,
ch'a veno da la boca dl'inocensa.

Pòchi moment a basto per cambié
tuta la nebia dla malinconìa
ant un piasì, mentre i cativ pensé
come possà dal vent a vòlo vìa,
e a l'é durvisse a l'improvis na fnesta
su na campagna piena 'd sol e 'd festa.

Më smìa 'd vëdde la boca soridenta
dle cite ant la divisa neira e bianca;
Balilla, con la facia pì contenta,
che a canto con un'aria seria e franca.
Bele speranse e frësca primavera
dla nòstra Italia pì gentil, pì fiera!

La pianta neuva a crèss a vista d'eui,
a treuva chi ch'a pronta 'l bon teren
per i but ch'as rineuvo: i nòstri fieui...
Una fòrsa che prima a j'era nen
adess a monta sù da le radis
e, su le rame, a s-ciòd ant un soris.

Inocenza

Son intrà 'nt una scòla d'na bariera
e l'eu ciamaie a tranta barivei
ch'a më spiegheisso un pòch, a soa manera,
coi ch'a son i dì brut e i dì pì bei.

A la sconda domanda tuti a l'han
quaich còsa da responde an bon dialèt:
— Pròpi 'l pì bel?... La festa d' mia Maman...
— La vacansa... La fera di subièt...

Ma i dì pì brut san nen dova ch'a sìo.
Stan tuti ciuto, as guardo drinta a j'eui,
a penso, a cerco, micatant a rìo
e a peulo nen gavesse da 'nt j'ambreui.

Per giuteje comenso dal pì cit
ch'as na sta chiet e sol ant un canton:
— Su, grand òm, guardme an facia e sta ben drit...
i dì pì brut per ti dova ch'a son?...

Ël cit am guarda serio, a rij pì nen.
Më speto ch'a responda: — Si ch'i sai! —
Ma l'inocent rëspond calm e seren:
— Quand che me pare a l'ha pì nen 'd travaj...

La carossina d'òr

L'hai vist passé, tirà da un caval bianch,
ch'a va pian pian, na bela carossina
tuta andorà, con tanta gent da fianch,
ch'a prega, con j'eui bass, e ch'as sagrina.

An mes a tante fior ch'a smìo na sèra
a vòla via dal mond na bela cita;
un angelèt scapà da costa tèra
prima 'd conòsse lòn ch'a l'é la vita.

Che 'd corone, Gesù! Le fior pì care,
rangià an forma legera e vaporosa,
a formo ant na ghirlanda dle pì rare,
come n'autar guarnì per una sposa.

Che profum ëd giusmin! Quanta richëssa
ëd giassinte e d' narsis!... Pòvra masnà!
Parèi d'ti, coste fior a son na blëssa
ch'a profuma e ch'a meuir ant na giornà.

Pròsa e Poesìa

Che 'd poesìa ch'a j'é su costa tèra
sot la gran vòlta colorà 'd bleussiel:
le fior l'han un profum ch'a smìa nen vèra,
e tuta l'aria a sa n'odor d'amel.
    Ma 'l pòver diao, ciapà 'n mes al trafen
    a mastia amèr e 'l doss lo conòss nen.

Un bel cardlin posà 'nsima 'd na pianta
a l'é 'n camin a preparesse 'l nì,
lìber, content, con la cardlina a canta
e l'aqua as la ciaciara an fond al rì.
    Ma col ch'a l'ha la fàbrica dl'aptit
    a studia coma fé per paghé 'l fit.

I prà son verd, la fruta l'é madura,
l'amor a va a stërmesse ant i busson,
mentre 'l bergé, tranquil, su la pastura
guerna le bestie e a canta na cansson.
    Mi 'nvece i son nervos, con tut ël rest
    doman l'hai na cambial ch'a va an protest.

Vers seira as sento ant l'aria le preghiere;
a n'ora 'd neuit le ciòche a sono: dan...!
Le nuvolëtte as van d'apress legere,
a coro an là, san nen dova ch'a van.
E mi purtròp lo sai che a la matin
vad a l'ufissi... e monto 'l desviarin.

Ël gieugh dle domande

Chi l'é...? N'òm ch'as chërd nen un talenton
ma pensa tut da chiel, indipendent,
sensa curesse 'd tuta cola gent
ch'a l'ha la testa veuida e 'l corpèt bon.

Còsa ch'a fa...? N'onesta profession
e con lòn ch'a guadagna a viv content
sensa rusiesse 'l fìdich con i dent,
per j'intrigh, per i dné, per l'ambission.

Andoa ch'a viv...? A viv ant soa casòta
e i past modest e consumà an famija
son sempre stait la soa pì gran ribòta.

A viv per soa « metà », për chila sola;
i cit aj dan la pas e l'alegrìa...
E 'l mond còsa ch'a dis?... Ch'a l'é na ciola.

1912

La roulette

(A la fera dël paìs)

La bela biancolina e rossolina...
Signori, avanti chi ch'a veul ponté.
Fòrsa...! che chi ci mette la indovina
e as guadagna quaicòsa da ciucié.

Ecco che adess a va la biancolina;
(fa 'l piasì ti, morfel, tirte 'ndaré).
Qui si vince la sera e la mattina
j'élo pì gnun ch'a l'abia da buté...?

J'élo pì gnun...? andiamo a 'ncominciare...
Tut a l'é fait. Alé...! gira la bala
fin ch'a l'é fërma... 'L ross l'é ch'a guadagna.

Ma bravo quel soldato militare
che piglia una bellissima sigala...
E ti, bel cit, berlica 'l pan de Spagna.

Mè capel dur

Cercand di vei ciarafi 'nt un armari
tut pien ëd lìber frust e polveros
l'é vnume a man, da 'n mes a jë scartari,
mè capel dur ch'i l'hai dovrà da spos.

Ògni macia ch'a j'é su sto capel
a l'é un ricòrd gentil dla mia esistensa,
am rincrèss ëd savèi ch'a va a rabel
sensa gnanca un avans 'd riconossensa.

Dal dì dël matrimòni i l'hai dovralo
d'antant antant, così, per quaich invit...
Ricòrdo che na vòlta i l'hai spovralo
per feje le batiaje al mè prim cit.

Ma adess dël capèl dur sai nen còs fene,
per mi tute le còse a son cambià,
masnà a batiaje i peus pì nen portene
e ben da rair i vado an società.

Per feje finì ben la soa cariera
e ch'a l'aveissa da seufrì gnun tòrt
l'hai rangialo dabin ant la caplera
e l'hai faine un regal al becamòrt...

Mè capel dur da col moment ch'am chita
a peul pro dì 'd conòsse 'l ben e 'l mal
an tuti tre i moment dla nòstra vita:
batésim, matrimòni e funeral...

Caro - vivere

Capisso nen! Com valo sta facenda?
L'é già tant che la guèra l'é finìa
e la ròba për vendne ch'as na venda
a cala nen... Che 'l diao s'la pòrta via!

Tut a l'é car ant na manera orenda
e mi che, a divla ciaira, i mangerìa
ses vòlte al dì, fass gnanca pi marenda;
e i sauto i past ansema a la famija.

Për fé la conossensa d'na cotlëtta
ò për vëddje la facia a 'n codeghin
l'hai già decis d'andemne sté 'n sofiëtta...

Ma mè maslé l'han falo cavajer
mentre soa fomna a pòrta 'n gir d'orcin
con doi brilant ch'aj ciamo « solitèr... ».

Tò cheur e na cabana

Che bei coi temp ëd la cabana e 'l cheur
quand che tuti a parlavo 'd sentiment
e che fina 'nt j'afé l'era 'n boneur
mantense onest e sensa 'l tant per sent.

'S peudìa vive tranquil e fé 'l farseur
sensa studié interessi e pagament,
sensa la frév dël dné ch'a l'é 'l maleur
pi grand che adess a fa sufrì la gent.

Al dì d'ancheui mach pì 'l bieton da mila
l'é col ch'a conta e a salva la tichëtta...
Per fé l'amor venta ch'it buti an fila,

davsin al cheur, la borsa di copon
e al pòst d'una cabana... la vilëtta
con l'automòbil fërma sul porton.

franco
CANSON
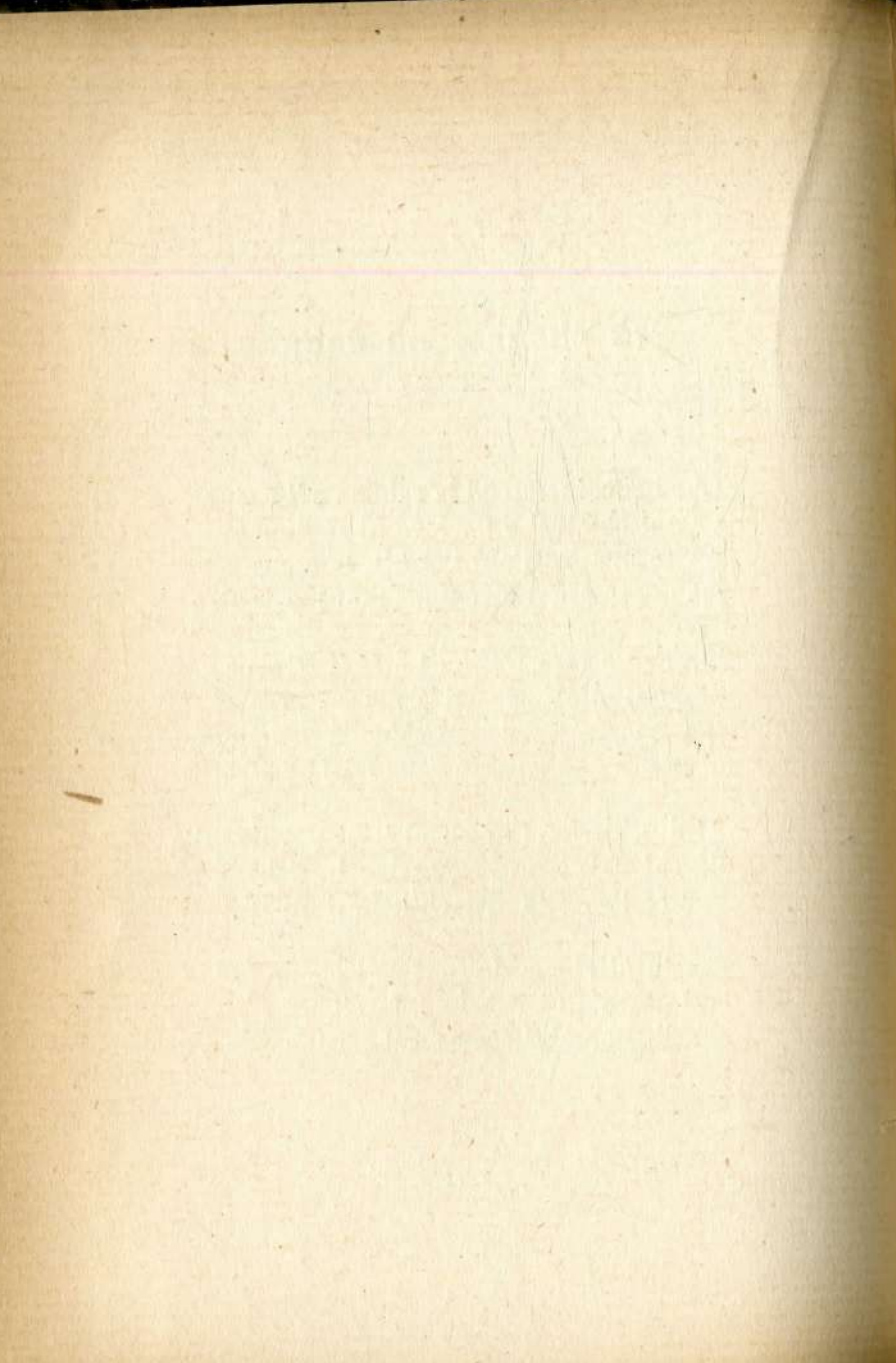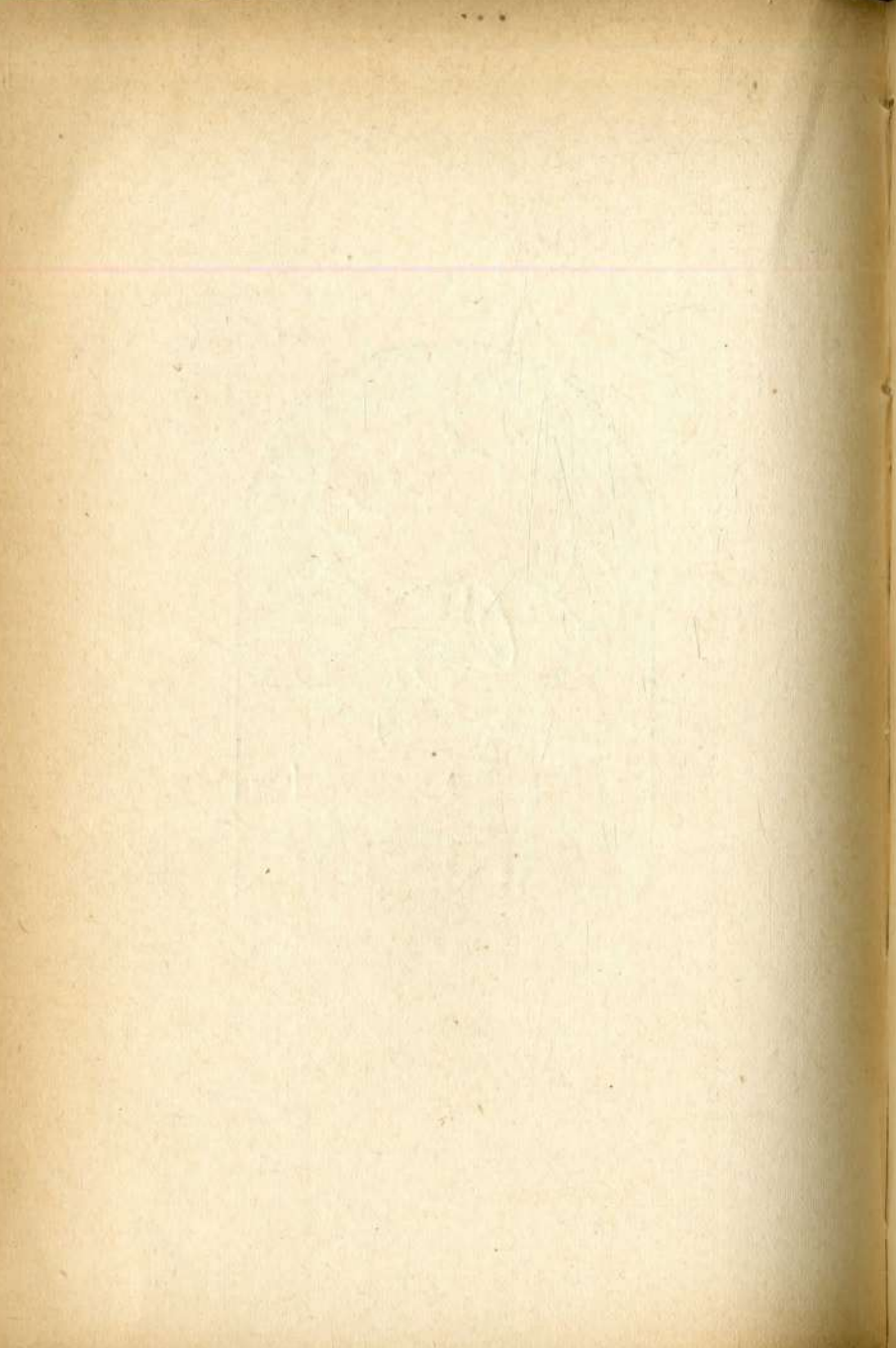
L'Esposission

Neuvsent-óndes...! Che delissia,
che portent e che boneur...!
Tuti a sento la letissia
ch'aj viroja drinta al cheur.
Tuti as dan gran importansa
adatà a la circostansa.
Neuvsent-óndes: soma al bon,
soma a l'ann dl'Esposission.

Ardì e svicc i Turineis
as dan tuti 'n gran da fé,
conto i dì sent vòlte al meis
come a fusso dë scolé.
Toiro e fan ël diao a quat
tant da smié na gabia 'd mat;
e a dìo mach per soa rason:
« Soma noi dl'Esposission!... ».

L'é già pront ant le famije
un leton pr'i forosté,
son lustrà le gelosìe,
i padron fan arbianché.
Neuva facia, neuva vesta,
per prontesse a la gran festa:
per pronté la perfession
dla grandiosa Esposission.

'Nt i salòt le madamin
parlo nen d'andé an montagna;
gnun fastidi, gnun sagrin
'd serché 'l pòst d'andé an campagna.
'Nt l'ocasion le fije stesse
penso gnanca pì a mariesse:
guardo mach con religion
da la part dl'Esposission.

Ma sle facie, tra 'l tapage,
s'vèd marcà la comossion;
s'vèd ël vanto, s'vèd l'omage
al rinasse d'na nassion.
S'vèd la gara dël travaj
unì 'nsema, tuti uguai,
ch'a l'avrà dimostrassion
'nt i locai dl'Esposission.

A friciola drinta i cheur
una gòi, un gran piasì
'd crijé fòrt i tre boneur:
Italian, fratei, unì,
con na bela riverensa
ai grand òm dl'indipendensa.
Peui as calmo a la vision
di travai dl'Esposission.

Tuti a parlo 'd comitato,
president, nen president,
senator e deputato,
sul travaj continuament.
Chi ch'a suda a contraté,
chi a ricév, chi va a 'nvité;
e a rispondo le Nassion
vnisend giù a l'Esposission.

Aj saran tra noi d'Ingleis,
dë Spagneui, d'American,
saran 'd Russi e d'Olandeis,
d'Australian e d'African.
Tut ël mond rapresentà
a giré per nostra cà.
Vniran fina dal Giapon
per guardé l'Esposission.

Al franseis, nòstr gran fratel,
noi faroma di basin
ricordandse 'd Montebel
e 'd Magenta e 'd Solferin.
Unì 'nsema, 'nt tante schiere,
gropà 'nsem le doe bandiere
i 'ndaroma a pié 'd sumion
tut a onor dl'Esposission.

Coi ch'a l'han da critiché
con l'Italia e j'Italiani
ch'as preparo a sté a guardé;
a vedran se 'n sinquant'ani
l'é possìbil, manco mal,
fé 'n progres pì madornal.
S'armang-ran soe convinsion
visitand l'Esposission.

Ma tratant che nòst Turin
a fa 'n pòch ëd toaleta,
noi prontomse per da bin
a la festa ch'a në speta.
Argauciomse, desgagiomse,
da gran bulo preparomse
a crié 'n viva!... 's tuti i ton
a la nòstra Esposission.

1916

L' American

Da col dì che la gran guèra
veul cambié la facia al mond
mi 'm fastidio vdend la tèra
ch'a rubata vers ël fond.
Da doman e tut ansema
veuj però cambié sistema
e mi veuj da 'n bòt an blan
diventé n'american.

Ma che stòria, ma che siensa,
ma che studi, che librass!...
a son ròbe che 'n cossiensa
van campà trames aj strass:
a val 'd pì la pas an cà
che la nòstra civiltà.
Prinsipiand bele doman
mi veuj fé l'american.

Coi pòvr diao che la sicòria
son frustasse sui papé
dël progress e 'd cò dla stòria
a son farfo da gropé.
Lor ch'a san e stra-san tut
l'han gavamne 'n bel costrut.
Guardé 'nvece com a fan
coi grivoé d'american.

Lor 's n'anfoto, lor 's na grato
dël progress dël dì d'ancheui
e 'ntratant che j'autri as bato
a fan finta 'd saré j'eui.
Basta mach che a la fin dl'at
treuvo 'd dollari sul piat;
còs aj fa se j'autri as dàn?
Lor a son d'american.

Se 'nt l'Euròpa i sò fratei
as patoco e as dan 'd legnà,
lor a fàbrico 'd cotei
perché as peusso pié a cotlà.
E 'l progress a 'ndrà a la fin,
ma 'nt la cassa a j'é i din-din.
Così a dis batend le man
col farseur d'american.

Se 'n passand tra coi ch'a ruso,
aj suced che 'n prepotent
jë spassëggia ansima al muso
ò j'arfila 'n pugn sui dent,
chiel a studia, peui a ciama
spiegassion per mes 'd soa mama;
e a le spale di gadan
a ven grass, l'american.

Quand ch'aj pòrto la notissia
ch'a l'han niaje 'd fomne e 'd cit,
ch'as n'ambrigno dla giustissia,
ch'a scarpiso 'l sò bon drit,
chiel a visca la soa pipa,
peui, gratandse la gran tripa,
compatiss coi gòf ch'a l'han
pa 'd bon sens american.

Ma che giòia, che boneur
l'é col d'esse sitadin
de st'América che 'n cheur
l'é mai piasse gnun sagrin.
Sensa guère, con na lapa
'd mangé e bèive come 'n papa,
che fortuna, che bel plan
ch'a l'é fé l'american.

1916

Turin la perla dël Piemont *

L'é già 'mpess che con passiensa
digerisso i me magon,
tolerandme l'insolensa
di gianfotre e di sgonfion,
ma da adess a 'ndé n'avanti
veuj ripete a tuti quanti:
— Alto là! Che 'n fin di cont
son la pèrla dël Piemont.

L'hai con certi fafioché,
gent da pòch, i soma inteis,
ch' l'han ël vissi d' critiché
e a son gnanca turineis...
Son noios come la pieuva
e n'han sempre una pi neuva
per podèi feje n'afront
a la pèrla dël Piemont.

(*) Premiata al Concorso di poesia dialettale indetto dalla « Pro Torino » nell'anno 1924.

A ciosono a snistra, a drita,
a lo stampo sui giornai
che a Turin j'é gnente 'd vita,
nen 'd comersi e nen 'd travai;
e per fòrsa la nassion
dev lassela 'nt un canton.
Pegg 'd na serva!... ma che afront
a la pèrla dël Piemont!

Certi a l'han ant le grumele
fina 'l vissi 'd tiré a man
i confront con mie sorele
Roma, Nàpoli e Milan,
sensa vëdde che mia cà
peul nen esse confrontà.
Mi son mi... sensa confront.
Son la pèrla dël Piemont.

I son straca dla gheusaja
ch'a sta sì per sò profit,
sempre pronta a dé bataja
per combate 'l mè bon drit.
Un dì ò l'autr ch'i l'hai la flina
ij dagh mi na lessionina...
e a vëdran chi 'n fin di cont
l'é la pèrla dël Piemont.

I son stofia 'd sente a dì
che a Turin j'é d'nebie basse,
i sërvissi ch'a van pì,
i palass ch'a son guastasse,
e 'l Comune miseràbil
ch'a l'ha nen d'aqua potàbil...
Pòche ciance! 'n fin di cont
son la pèrla dël Piemont.

Son postà com na regina
pròpi al centro dl'altipian;
l'hai d'an facia la colina
mentre 'l Pò 'm basa la man,
L'hai d'antorn 'd bele campagne
e le crëste dle montagne
disegnà su l'orisont...
Son la pèrla dël Piemont.

Là s'la ponta 'd sentinela
j'é Superga: guardé mach!
Sente nen mach a guardela
drinta 'l cheur a fé tich-tach?
Drita e fiera s' vòstr passage,
smia ch'a sfida 'l cit corage
'd coi ch'a veulo fé d'afront
a la pèrla dël Piemont.

Ma tra tuti i mè boneur
col ch'a conta e ch'am gatija
verament al fond dël cheur,
l'é la glòria dla famija...
Na famija d' nòm glorios
così bei e numeros
ch'i peuss gnanca fene 'l cont.
Veja pèrla dël Piemont!

Voi però peuli sërcheje:
daspertut a son stampà!
E 'n passand peuli guardeje
sui canton dle mie contrà.
Ma s'i l'eve 'n pò' d' servel
fé silensi e giù 'l capel!
ch'a son tuti, 'n fin di cont,
fieui dla pèrla dël Piemont.

Son la cuna d' vòstra stòria,
ò Italian, fass nen për dì,
e la palma dla vitòria
l'eve piala 'n man da mì,
ch'i l'hai dave i pì bei fieui
per gaveve da 'nt j'ambreuj.
Su... corage! Basé 'n front
vòstra pèrla dël Piemont.

Dime grassie s'a l'é vèra
ch'iv ritreuvi radunà
sota l'ùnica bandiera
'd nòstra bela libertà...
e crijé, tanto decis
ch'a lo sento i mè nemis:
« O Turin, an fin di cont,
't ses la pèrla dël Piemont ».

1924

Sot la sënner *

I.

Si 'nt ël cheur, mia Carolina,
sento come 'n cit fornel,
che passand pr'ël fil dla schina
a fa fonde 'l mè servel.

Ti't lo vëdde nen brusé,
smìa dëstiss ma 'nvece a j'é.

Sgata la sënner
ch'a j'é la brasa,
ven sì ch'it basa
mè bel ratin.

(*) Premiata al concorso della canzone delle regioni d'Italia, indetto dal giornale « Il Secolo » di Milano nell'anno 1926. Musicata dal Maestro Edoardo Lessona.

II.

Ti 't lo sas che mia binassa
a l'é nen com'un feu 'd paja,
ch'a ven lest e lest a passa
lassand gnanca una fërvaja.

L'é l'amor che sensa ecess
a va pian e a dura 'mpess.

Sgata la sënner
ch'a j'é la brasa,
ven sì ch'it basa
mè bel ratin.

III.

Con dë stòrie d'incertësse
it fas sempre tròp preghé,
e 'l calor dle mie carësse
t'has corage d'arfudé.

Mi t'averto: fa atension
a nen perde l'ocasion.

Sgata la sënner
ch'a j'é la brasa,
ven sì ch'it basa
mè bel ratin.

Famne pi gnune *

Da 'n pò, Margrita — ti 't buti an testa
'd cambié la facia — dël mè destin;
ti 't veule feme — giré la testa
e vëdme meuire — dal gran sagrin.

'T ses la sola 'd mie fortune,
Margritin, famne pi gnune.
Ti 't lo sas che mi 't veuj bin,
famne gnune, Margritin...!

T'has sempre an boca — la sigarëtta,
la vesta curta — i cavèj tajà,
rossèt e specc — ant la borsëtta
t'has la mostacia — tròp piturà.

'T ses la sola 'd mie fortune,
Margritin, famne pi gnune.
Ti 't lo sas che mi 't veui bin,
famne gnune, Margritin...!

(*) Premiata al concorso della Canzone piemontese, indetto dal Dopolavoro Provinciale di Torino, anno 1930.

I làver ross — ch'a smìo na macia,
a l'han gust dròlo — i tò basin;
j'é tròpa cipria — su la toa facia
't ses pà na fomna — ma 'n buratin...

'T ses la sola 'd mie fortune,
Margritin, famne pi gnune.
Ti 't lo sas che mi 't veui bin,
famne gnune, Margritin...!
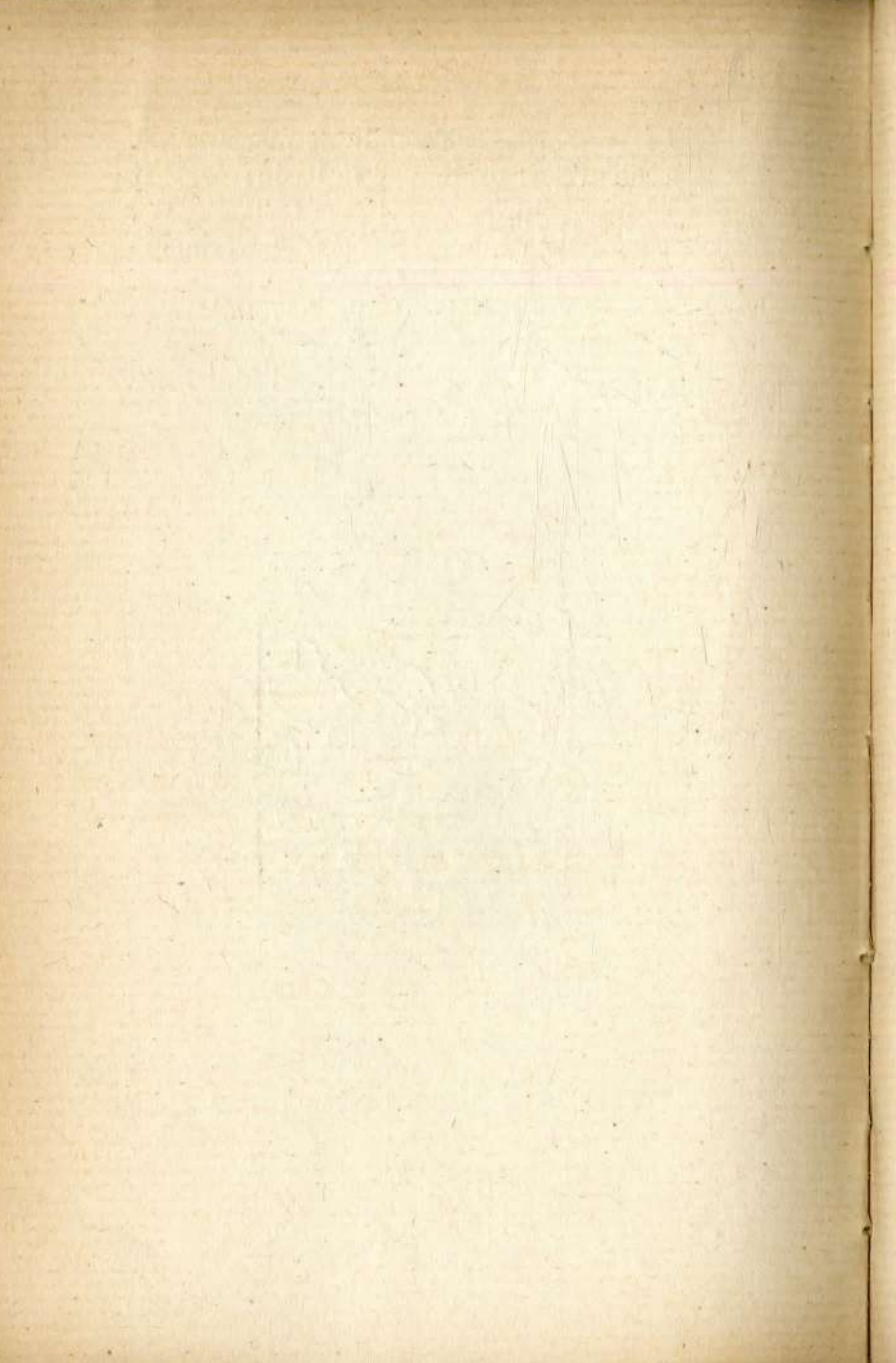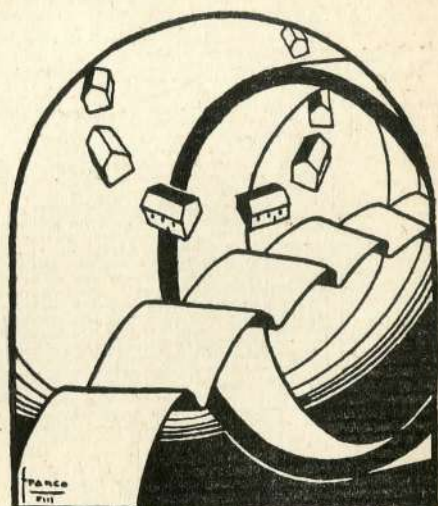
TIRITERE
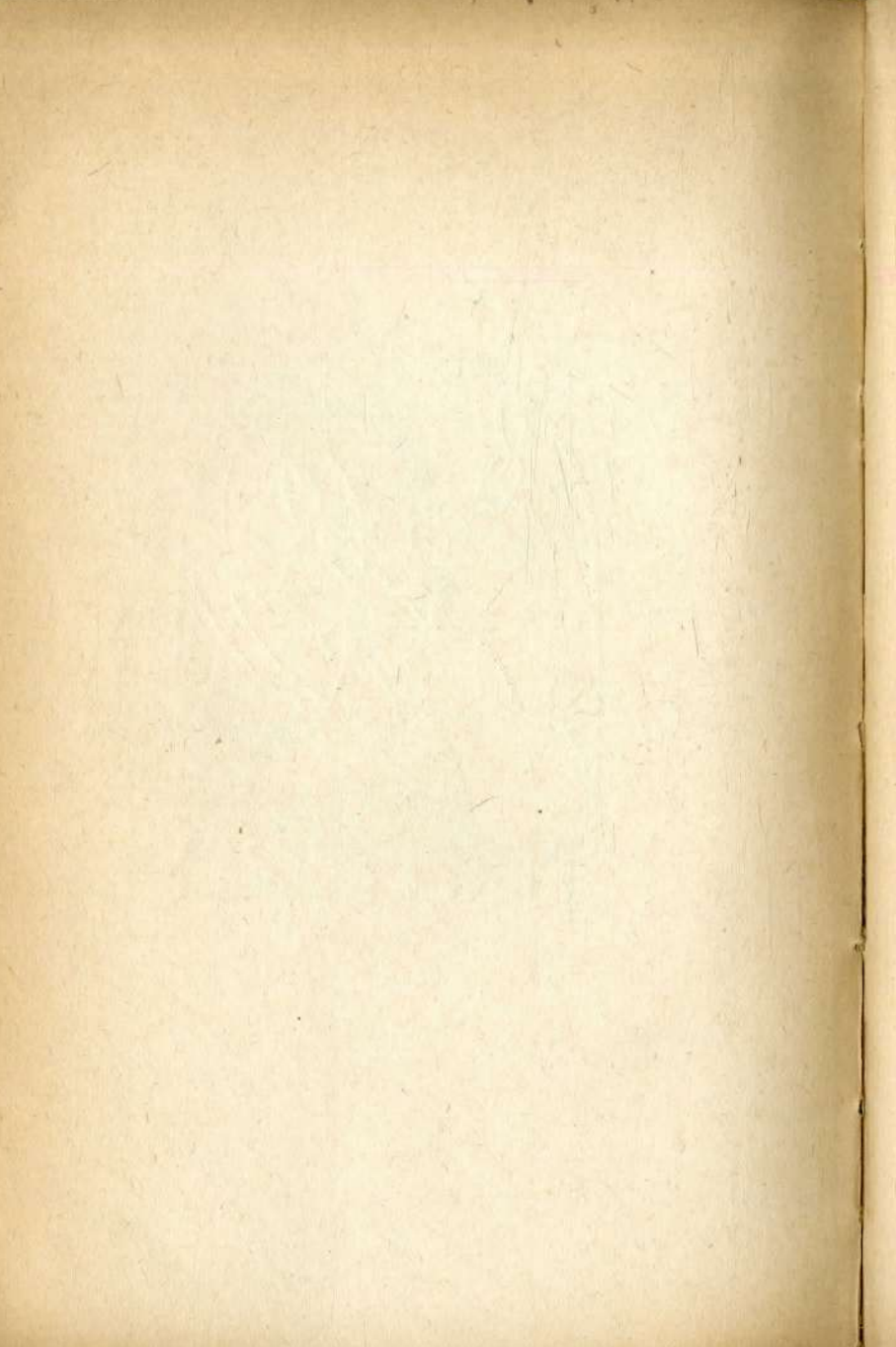
Contravension

(... al codice della strada)

Son comprame n'auto neuva
l'hai butaje quatr « baché »
e dovrand la targa 'n preuva
son andala a fé bolé.

Pròpi dnans dla Prefetura
mentre vado da fabiòch
i më scontro ant na vitura
e i la fass an tanti tòch.

Për scapé, a novanta a l'ora,
ciapo su la diagonal
sbergnacand doi can, na sgnora,
na sartòira e 'n caporal.

Filo an piassa Solferin,
pìo la curva 'd gran volada
e stravaco i tavolin
d'un cafè ch'a j'é 'd faciada.

Peui, stordì da la disdeta,
nen trovandme gnente 'd rot,
con na pressa maledeta
vado al bar a pié 'n vermot.

Ma seurtì lì su la piassa
ecco i treuvo finalment
una guardia ch'a va a cassa
per salvé 'l regolament.

La mìa corsa a l'é finìa,
l'hai la multa da paghé
perchè 'l piomb a l'é vnù vìa
da la targa da daré...

Progres

Ël progress dël dì d'ancheuj
l'é 'l progress dël batibeuj,
dova 'l pùblich a travaja
për pianté na gran cernaja,
inchinesse e fé 'd capél
dnans a coi ch'a fan rabel;
bel esempi d'una rassa
ch'a combat con la gran cassa.
A l'é inùtil dé 'd consèj
ël progress a l'é parèj.

Për la strà chi ch'a l'é an viage
a sent mach un gran tapage
e girand come n'oloch
dòp un pò l'é bele e cioch:
trombe, clàkson e sirene
a l'han pròpi gnune gene.

Automòbii, biciclëtte,
berlandin, motociclëtte,
motoscafi, idrovolanti...
J'é 'd rumor per tuti quanti...!
Tuti a cerco l'ocasion
për dësvié l'amirassion
dël gran pùblich, ch'a misura
col ch'a fà bela figura
dal fracass ch'a sa pianté
për imponse e comandé.

Se un fa tant ëd ritiresse
al cafè për riposesse
j'é 'l jazz-band che fòra e drenta
lo stordiss e lo cimenta,
con la mùsica, i sonaj
e le danse di servàj:
saxofòn, tamborn e piat
a san fé na ca da rat,
da fé meuire d'assident
l'indivìduo pì passient.

Còsa féje? An fin di fin
a l'é cost ël nòstr destin.
Venta pròpi avèi passiensa.
tiré anans nòstra esistensa.
Tuta al pì con la serventa
dì ben pian che gnun a senta:
— Mi sarìa content l'istess
bele sensa tant progress...! —

La tassa di celibi

Òh! sta vòlta a l'é rivà
l'ora 'd rìe për coi marià!
Për na vira, manco mal,
son nen lor ch'a son an bal.
Pòvri diao, che 'nt la famìa
l'han già 'd tasse fòra via
per mantene i cit a scòla,
per la fomna ch'a ven fòla
mach a vëdde un vestitin,
una plissa ò 'n bel caplin.

Con la lege dël progress
ch'a ven fòra mach adess
a l'é al célibe ch'aj toca
spassegé da 'n boca 'n boca,
fé le speise dle serade
dov as dìo dle tavanade,
e guastesse 'l bon umor
su la biëtta dl'esator.

T'has finì, mè car dësbela,
d'andé 'ntorn a davanela!
T'has finì 'd fé 'l bulo e l'erlo!
L'han ciapate come 'n merlo
e at tocrà pié la quitansa,
porté 'd sòld a la finansa,
ò ciameje al Podestà
una bela mariolà.

Pensa ben su cost afé.
Fate pura vnì i papé;
ma se peui 't veule ostinete
per da bon a nen mariete,
ten a ment e va sicur
fin al fond dla cort dël bur,
dov a j'é col fonsionari
ch'at marcrà su jë scartari
« Ruolo Celibi », ch'a dan
« Lire ottanta »... Come i can!

La vilegiatura

Për trové un pò d'aria pura
bsògna andé an vilegiatura,
an colina, a la campagna,
scapé al mar, a la montagna,
dova j'é la gent ch'a 'mpara
che anche l'aria a costa cara.
Ma...! pr' avèi quaich benefissi
bsògna fé di sacrifissi...
Fina 'l médich a lo dis,
soridend sota i barbis,
che a madama, atrabiliar,
aj fa ben l'aria dël mar,
e tnisend la cicia a bagn
la salute a n'ha 'd guadagn.

Così apena intrà 'nt l'istà
monsù a ciapa le masnà,
fomna, can e doi salari
e j'ambarca sui binari:

tre baùi e des valis...
Peui comensa 'l paradis.

Paradis dla libertà...!
Resté sol, padron dla cà,
ciav dl'alògg e dël porton,
tut a soa disposission.
Con la bòna l'ha manera
'd saré j'euj a la portiera,
con i sòld ch'a l'ha an sacòcia
ògni seira a fa bisbòcia,
e as divert con na sartina
spassegiand për la colina.

E la fomna 'ntant a pensa
che 'l marì l'é 'n penitensa.
As consuma da la rabia
longa e larga su la sabia,
fasend scòla ai giovnotin
sla manera 'd vorèi bin...

Che piasì l'é fé la cura
con doi meis 'd vilegiatura...!

Viva la boleta...!

Da col dì ch'i son vnù al mond
son bel grass e bel rotond;
ma, nassù con la disdeta,
i son sempre 'd pì 'n boleta.
Per giré ch'i la rigira,
disneuv sòld a fé la lira
manco sempre, ò brut destin,
dal profond dël sacocin...

Ma për grassia dël Signor
manca nen 'l bon umor:
quand ch'a j'é bona salute,
ançhe sensa le valute,
gnun al mond pì fortunà
che 'l pòr diao ch'a l'é scanà!...
Gnun fastidi, gnun parent
ch'a jë scriv continuament;
gnune serve che a l'ingleisa
a sgrafigno su la speisa;

gnun contrast con l'esator,
con le nòte dël dotor,
mai gnun cont lassà 'd paghé
ai negòssi 'd fondiché.

Sensa un pich ant la scarsela
l'é un piasì podei siassela;
guardé 'l mond, setesse al frèsch
e, pensand a San Fransèsch,
fé le smòrfie ai milionari
ch'a festegio 'l sentenari
con dë « stenti » e 'd privassion:
doi disné, tre colassion,
l'automòbil su la pòrta
e le bote lì dë scòrta...

Lë strasson ch'a l'é 'n boleta
a la seira 'nvece as seta
su la sponda 'd na caussagna
për pié l'aria dla campagna,
e, cogià a la bela stèila,
sensa luce, ne candèila,
a s'andeurm sensa paura
che, forsand la saradura,
riva 'n làder ò 'n bateur
a robeje i sò boneur...

1931

Quand ch'i sïa milionari...

Quand ch'i sïa milionari
veuj compreme në scartari,
fé 'd gran débit e marcheje,
e peui dòp pì nen pagheje.
Veuj fiteme un bel palass
ampinìlo tut dë strass,
feme 'n bagn a dòcia ingleisa
con la vasca piena 'd freisa,
rubinèt e galarin
che al pòst dl'aqua a pisso 'd vin.

Quand ch'i sìa peui rich sfondà,
veuj compreme na sità,
riserveme na gran banca,
tuta neira ò tuta bianca,
tuta bianca ò tuta neira,
për cogeme vers la seira,
sensa crussi, né maleur
e d'amis dël brusacheur.

Veuj fé cheurve 'l Valentin
con un gran parassolin,
e na seira, prima 'd sina,
spiané tuta la colina,
per nen deje tròp travaj
a le gambe di cavai.

Quand ch'i l'abia 'd sòld da spende
ciam s'a j'é Turin da vende,
e peui dòp veuj buté an bal
un'asienda industrïal,
fabriché dla seda vera
con j'avans d'una 'mnisera,
fé 'd montagne, 'd ferovìe,
fognature e filovìe,
fé balé le cantarine,
fé canté le balarine...
Mentre 'l pùblich ignorant
treuva tut interessant.

Quand ch'i sïa milionari
veuj compreme në scartari,
e marcheje le gran speise
ch'as farà per coste impreise,
fin che un dì, tornà strasson,
... mando i cont a Pantalon.

1927

INDICE

SCAPARON

CANSON

TIRITERE